

спілкування); риторичні; ситуативної адаптивності (гнучкість); забезпечення зворотного зв'язку індивід-індивід, індивід-група, група-група; організаційні та управлінські.

Висновки... Сполучення всіх компонентів комунікативної компетентності та їх взаємодоповнення дозволяє менеджерам ефективно спілкуватися у різних ситуаціях, запобігати та вирішувати конфлікти, уникати драм спілкування.

Подальший науковий пошук з окресленої проблеми пов'язаний з обґрунтуванням шляхів та умов формування комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів у економічних вищих навчальних закладах.

Література

1. Бакирова Г.Х. Тренинг управління персоналом. СПб.: Речь, 2006. – 400 с.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. – Л.: ЛГУ, 1989. – 168 с.
3. Зникина Л.С. Профессиональная коммуникативная компетентность как фактор повышения качества образования менеджеров. Дис. ...д-ра псих. наук. М., 2005. – 406 с.
4. Максименко С.Д., Заброцький М.М. Технологія спілкування: Комунікативна компетентність учителя. – К.: Главник., 2005. – 112 с.
5. Петрушин С.В. Психологический тренинг в многочисленной группе (методика развития компетентности в общении в группах от 40 до 100 человек). – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 256с.
6. Прозорова Е.В. Педагогические условия формирования коммуникативной компетентности// Мир психологии. – 2000. – № 2. – С.191-202.
7. Сидоренко О.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. – СПб.: Питер, 2006. – 207 с.
8. Черевко В.П. Формування комунікативної компетентності менеджера у процесі професійної підготовки: Автореф. дис. канд. психол. наук. – К, 2001. – 27с.
9. Smith H.C. Sensitivity Training: The Scientific Understanding of Individuals : New York, 1973.

Анотація

У статті розглянуто та проаналізовано існуючі наукові підходи до визначення поняття “комунікативна компетентність”, розроблена та обґрунтована структура вказаної компетенції для майбутнього менеджера.

Аннотация

В статье проанализированы подходы к трактовке понятия “коммуникативная компетентность”, разработана и обоснована ее структура для будущего менеджера.

Подано до редакції 26.03.2009.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Савенковою Л.О.

© 2009

Атанова О.О.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний ринок праці висуває особливі вимоги до фахівця як особистості і професіонала. Розвиток інтелектуального потенціалу та професійного мислення фахівців є умовою ефективного рішення виробничих проблем, що дозволяє значно підвищити ефективність виробництва, поліпшити якість і понизити собівартість продукції, підвищити її конкурентоспроможність. Сучасні вимоги істотно змінюють зміст і структуру праці, підвищують вимоги до взаємодії між людиною і технікою, до особи фахівця, до рівня його освіти і професійних знань, до його професійної мобільності і конкурентоспроможності. Розвиток сучасної промисловості передбачає щорічне включення в трудову діяльність великої кількості молодих людей.

Ринок праці потребує фахівця, здатного мислити творчо. Творче мислення – це незалежне від індивідуальних здібностей особистості вміння виділяти суттєве, самостійно приходити до чогось нового.

Мислення – найважливіший серед психічних процесів, що впливають на результати навчання. Саме недоліки в розвитку мислення (а не пам'яті і уваги, як часто вважають) є поширеною психологічною причиною неуспішності.

Зв'язок навчання і розумового розвитку людини, роль різних сторін навчання в підвищенні рівня розумового розвитку належить до фундаментальних проблем педагогіки, а також вікової і педагогічної психології.

Сучасне суспільство більш за все потребує сформованості мислення, яке забезпечує можливість відкриття чогось нового, нових узагальнень в постійно змінних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Психологія – одна з наук про людину, яка розглядає її творчу сутність. Потреба у психології та її роль у практичному перетворенні світу особливо значущі тепер – у період будівництва нових форм суспільного життя,

розвитку нових видів техніки. Питання мислення та розумової діяльності досліджували такі відомі психологи-науковці як Б.Г.Ананьєв, П.Я.Гальперін, Т.В.Кудрявцев, Б.Ф.Ломов, С.Л.Рубінштейн, І.С.Якиманська, Р.Арнхейм, М.Мінські, Р.Кольт та ін.

Аналіз літературних джерел показав, що вивчення загальних теоретичних і практичних форм мислення відображено в працях таких вітчизняних і зарубіжних учених як Б.Г.Ананьєв, Б.Ф.Ломов, С.Л.Рубінштейн, І.С.Якименська, Р.Арнхейм, М.Мінські, Б.М.Теплов, Р.Кольт; технічне мислення – у дослідженнях В.В.Чебишева, В.В.Давидова та ін.

Формулювання цілей статті... В статті розглядаються психолого-педагогічні особливості процесів формування професійного мислення студентів технічного профілю, їх зв'язок з рівнем навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження... Термін “професійне мислення” в практиці і науці стали вживати порівняно недавно, у другій половині ХХ ст. у зв'язку із значною інтелектуалізацією всієї суспільної праці, викликаній науково-технічною революцією. Поняття “професійне мислення” вживається у двох значеннях. У першому, йдеться про особливості мислення, що відображає його “якісний” аспект, коли підкреслюють високий професійно-кваліфікаційний рівень фахівця. У другому значенні, коли підкреслюють особливості мислення, обумовлені характером професійної діяльності, тут мається на увазі наочний аспект. Але найчастіше поняття “професійне мислення” вживається одночасно в обох цих значеннях. Так, прийнято говорити про “технічне” мислення інженера, технічного робітника; про “клінічне” мислення лікаря, “просторове” мислення архітектора, “економічне” мислення економіста і менеджера; “художнє” мислення працівників мистецтва, “математичне”, “фізичне” мислення науковців тощо. Інтуїтивно маються на увазі деякі особливості мислення фахівця, що дозволяють йому успішно виконувати професійні задачі на високому рівні майстерності: швидко, точно, оригінально вирішувати як ординарні, так і неординарні завдання в певній науковій галузі. Таких фахівців звичайно характеризують як людей творчих в своїй галузі, як людей, що по-особливому бачать предмет своєї діяльності і здібних до раціоналізації, новаторства, відкриття нового.

В даний час особливо гостро перед професійною освітою стоять питання побудови такої системи набуття знань, яка б відповідала вимогам сьогоденного рівня сучасного виробництва. Знання повинні бути фундаментальними, професійно і практично орієнтованими. Саме ці положення і лежать в основі розробки практичних принципів професійної освіти.

Психолог Н.І.Мурачковський досліджував пам'ять і увагу неуспішних студентів і встановив, що слабоуспішні учні дають добрі результати при запам'ятовуванні слів, чисел доступного їм за змістом тексту, близького до їх життєвого досвіду. Проте при запам'ятовуванні складніших текстів, де потрібно використовувати логічну опосередковану пам'ять, пов'язану з процесом мислення, вони дають гірші результати у порівнянні з іншими учнями того ж віку. Так само при виконанні спеціальних завдань на увагу, студенти, що не встигають, показують результати не гірші, ніж їх товариші по навчанню. Тим часом викладачі зазвичай наголошують на неувважності багатьох неуспішних студентів. Низька концентрація уваги у них обумовлена недостатньою замученістю в активну навчальну діяльність, оскільки через особливості свого мислення вони на заняттях часто відволікаються, питання викладача застають їх зненацька [5].

Отже, не пам'ять і увага, а найчастіше специфіка розумової діяльності є першоджерелом труднощів у неуспішних студентів, яких, за нашою класифікацією, слід віднести до групи тих, кого важко вчити, а не тих, кого погано навчати. Невміння долати труднощі у навчанні призводить безпосередньо до відмови від активної розумової роботи, такі студенти починають використовувати різні неадекватні прийоми і способи виконання навчальних завдань, які психологи називають “обхідними шляхами”. До їх числа належить механічне вивчення матеріалу без його розуміння або виконання нового завдання тим же способом, яким виконувалося будь-яке завдання раніше.

Невміння і небажання мислити отримало назву “інтелектуальною пасивністю”. Психологи вважають її наслідком неправильного виховання і навчання, коли людина не пройшла певний шлях розумового розвитку, не навчилася необхідним інтелектуальним навичкам і умінням [2; 4; 5].

Але, за даними ряду авторів, висока розумова обдарованість передбачає все ж таки включати добру пам'ять, але не навпаки, оскільки сильна пам'ять визначає високий рівень розумового розвитку [3]. Так, зіставлення ступеня розвитку пам'яті і загальних розумових здібностей, за даними Е.Меймана, показало їх повний збіг у 62% студенти, які були досліджені. Д.Смодлей підтвердив, що здібні студенти в межах одного віку в порівнянні з менш здібними мають кращу пам'ять.

Значна увага науковців приділяється рівням пам'яті, пов'язаним із смисловим кодуванням інформації, в яких велике значення належить процесам мислення. В їх основі лежить уміння розкрити внутрішню структуру матеріалу, володіти певними прийомами смислової переробки пред'явленої інформації, що дозволяють логічно організувати матеріал. Завдяки цьому можна запам'ятовувати великі об'єми інформації. Проте, не можна підміняти смислову пам'ять процесами мислення, як і не можна погодитися з деякими авторами [1], які вважають, що дефекти смислової пам'яті пов'язані в основному з дефектами самого мислення. У “смислових” рівнях пам'яті

спостерігається тісна єдність цих процесів. Застосування розумових операцій знімає великих індивідуальних відмінностей в продуктивності цих видів запам'ятовування. Зміцнення одиниць, що запам'ятовуються, за рахунок смислової орієнтації матеріалу, дозволяючи збільшувати кількість інформації, що запам'ятовується, не знімає проблему пам'яті як таку. Адже і ці укрупнені одиниці, і сам алгоритм (принцип цього укрупнення) також потрібно запам'ятати. Проблема перевантаження власне механізмів пам'яті залишається актуальною для теорії і практики освіти. Отже, відбувається тісна взаємодія двох пізнавальних процесів – власне пам'яті і мислення. Високий рівень здібностей до переробки інформації припускають найбільш оптимальний зв'язок цих процесів [6].

Необхідність розвитку мислення у процесі професійної праці виявляється при застосуванні кожного нововведення. Це вимагає чималих зусиль студентів, які пов'язані також з необхідністю переробки добре заучених схем мислення. Автоматично застосовуючи старі схеми і принципи, фахівець опиняється у безвиході, що примушує його шукати правильне рішення, пояснювати причини зроблених помилок, примушує будувати різноманітні мета-схеми.

На нашу думку, мислення – це психічний процес пізнання, пов'язаний з відкриттям суб'єктивно нового знання, з вирішенням завдань, з творчим перетворенням дійсності.

Користь від вивчення і новаторської діяльності винахідництва ховається в її суто психологічному значенні для студентської молоді, в тому величезному стимулі до творчості, який вона знаходить, досягаючи секрети раціоналізаторської праці і проявляючи при цьому елементи власної творчості.

Саме цю стратегію і тактику максимального виявлення активного, винахідливого розуму студенти повинні опанувати в період навчання в навчальному закладі, тобто формування професійного мислення виступає як важлива мета і водночас складова системи професійної освіти.

Викладач вищого навчального закладу, активуючи розумову діяльність студентів, повинен шукати ефективні шляхи формування її мобільності, тобто, так організувати навчальний процес, щоб активно застосовувати відповідні прийоми можливості відійти від існуючих правил, беручи на озброєння нові орієнтири розумової діяльності. Поки ж розумова активність студентів здебільшого формується переважно у вузьких рамках процесу рішення вже готових складених навчальних завдань, і саме тому згодом страждає пошукова активність молодого працівника.

Один із шляхів активізації мислення студентів полягає в залученні їх до розробки, удосконалення, постановки, аналізу навчального експерименту, моделювання. Тут у конкретній практичній діяльності слід використовувати трьохстадійність цього процесу: задум і розробку експерименту, його реалізацію, закріплення результату і перенесення одержаних навичок на професійну діяльність.

Висновки... Виходячи з вище сказаного, при підготовці студентів необхідно приділяти увагу розвитку розумових здібностей, оскільки це дозволить підвищити якість та ефективність процесу навчання та буде сприяти відтворенню конкурентоспроможних національних продуктивних сил, які покликані вивести Україну на рівень провідних держав світу.

Література

1. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Психология управления. – Харьков: ООО «Фортуна-пресс», 1998. – 464 с.
2. Борисова Е.М., Логинова Г.П. индивидуальность и профессия. – М.: Знание, 1991. – 80 с.
3. Иванова Е.Ф. Роль мышления и памяти в процессе обучения // Вопросы психологии. – 1991. – №1. – С.73-75.
4. Орлов А.Б. Склонность и профессия. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
5. Потапенко Т.М. 100 тестов для руководителя. Ваши способности, характер и стиль управленческого поведения: Методические рекомендации. – Ч.2. – К.: ВЗУУП, 1990. – 146 с.
6. Способности и склонности: Комплексные исследования / Под ред. Э.А.Голубевой. – М.: Педагогика, 1989. – 200 с.

Анотація

У статті розглянуті основні психологічні характеристики мислення, взаємозв'язок мислення і навчання, вплив мислення, пам'яті на ефективність навчання студентів.

Аннотация

В статье рассмотрены основные психологические характеристики мышления, взаимосвязь мышления и обучения, влияние мышления, памяти, на эффективность обучения студентов.

Подано до редакції 19.04.2009.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук Кулешовою В.В.